

“LAİKLİK” -Bu Tanımla- Niçin Satmadı ve de Satmaz!

22 Temmuz 2007 seçimleri üzerinde nicel ve nitel değerlendirmeler yapıldıysa, anlaşılacak için çaba harcanması gereken nokta, CHP'nin -çeşitli türevleri de bulunan- başlıca ürünü olan “laikliğin korunması” argümanının nasıl olup da hiç satmadığıdır.

Bunun anlaşılabilmesi, CHP'nin performansı açısından değil çok daha önemli nedenlerden dolayı gerekir. Korunmaya çalışılmasına rağmen hemen hiç etkili olunamadığı AKP'nin gerçekleştirdiği büyük oy patlamasıyla tescil olunan laiklik, büyük halk kitleleri tarafından acaba başka bir şey olarak mı anlaşılmaktadır?

Anayasamızın başlangıç maddesi laikliği şöyle tanımlamıştır: “*kutsal din duygularının devlet işlerine ve politikaya karıştırılmaması*”. Türk Dil Kurumu'nun tanımı da tamamen benzerdir.

Peki, laikliği anayasada tanımlandığı şekliyle doğru anlayan bir yurttaş, “*dindar bir cumhurbaşkanı isterim*” ya da “*cumhurbaşkanı eşinin başı örtülü olabilir*” denildiğinde, bundan “*laiklik tehdit altındadır*” anlamını çıkarır mı? Bence çıkarmaz, çıkarmaması da doğaldır.

Cumhurbaşkanının veya bir yüksek bürokratin dindar ya da eşinin başının örtülü olması ile “devlet ve din işlerinin birbirine karıştırılmaması” ilkesinin ilgisi nedir?

Anayasamızdaki tanımıyla laiklik, devlet işlerini ve politikayı ilgilendiren kararların -özel olan- dini duygulara göre değil, daha nesnel olan akılcılığa göre alınmasını öngörmektedir. Yani kişinin dindar olup olmaması ya da eşinin kıyafetiyle ilgili değildir.

Bu argüman, her akıl fikir ya da eğitim düzeyindeki insana çok kolay anlatılabilir. Bunun aksi yönde bir telkin ise telkinde bulunulana mazlum, bulunana ise zulüm sahibi olarak nitelendirmeye yeter.

Bu laiklik tanımını doğru kabul eden insanlar şöyle de düşünebilirler:

- Din ve devlet işleri niçin karıştırılmamalı? Çünkü din işleri öznel din duygularına dayanır, doğrular herkese göre değişir; devlet işleri ise nesnel olmak zorundadır.

- Peki devlet işleriyle, örneğin “*demokrasi*”, “*serbest piyasa ekonomisi*”, “*liberalizm*” gibi çokça öznellik içeren ideolojiler nasıl karıştırılabiliyor?

- Örneğin *vicdan* bir ahlaki ideoloji kavramıdır ve dini ideolojinin bir parçası -mükemmelen- sayılabilir. Buna göre, vicdanına göre hüküm veren bir hakim dini duygularından arınıp da mı karar vermektedir?

- O halde -bu tanımla- laiklik pek de önemsenecek bir kavram değildir!

Eğer bir siyasi parti, laikliğin bu tanımına dayalı bir tehdit ve bu tehdide dayalı bir koruyuculuk önerirse bunun satmamasından daha doğal ne olabilir.

Neredeyse kesin olan, bugün satmayan -bu tanımla- laikliğin, yarınlarda da satmayacağıdır; genel başkan kim olursa olsun, yıl kaç olursa olsun.

Ayrıca, yine kesin olan bir başka şey, hangi parti olursa olsun, -bu tanımla- gerçek laikliğin daima ve de bizzat onu koruduğunu savunanlar tarafından sağlanan destekle tehdit altında olacaktır.

Hele hele geniş halk kesimleri laikliği, tesettür ile açık baş gibi iki somut simgeye indirger -ki başka türlü de olamaz- laiklik artık tehdit altında dahi sayılmaz, çünkü artık laiklik filan tamamen laf salatasından ibarettir.

Nitekim, cumhurbaşkanı adayının eşi kalkıp “*ben başımı açmanın laiklik gereği olduğunu idrak ettim, açıyorum*” dese laiklik savunucularının hemen tamamı büyük bir sevinçle onu desteklemez mi?

22 Temmuz seçimlerinden alınması gereken ders, bu tanımıyla laikliğin bir işe yaramadığının anlaşılmasıdır.

Eğer şöyle anlamaya başlarsak:

Eğer bir mucize gerçekleşir de, laiklik kavramının değil “**bir başka ilkenin**” korunması gerektiği, laikliğin o ilkenin türevlerinden sadece birisi olduğu anlaşılırsa o zaman bambaşka bir özgürlük ortamı doğacaktır.

O ilke “koşullanmama hakkı”dır!

Hukukçular, ceza yasalarının en belirleyici ilkesinin “verilen kalıcı zarar” olduğunu söylerler. Tamamen eşit koşullarda iki kişiye 1 santim kadar saplanan bıçak, birisinde para cezasına diğerinde onlarca yıl cezaya neden olabilir. Çünkü bıçak birisinde kaba ete, diğerinde ise gözüne saplanmıştır.

Bir insana verilebilecek en kalıcı zararların başında, onun tüm yaşamı boyunca kararlarını etkileyebilecek zihinsel kurgusunu (*mind set*) onun istemi dışında ve yaşam alanını daraltacak şekilde şekillendirmektir. Böylece dış firçalamanın, kişisel hijyenin, toplum içinde bir arada yaşama kurallarının öğretilmesinin, kişinin yaşam alanını daraltmadığı aksine genişlettiğine de işaret edilmektedir.

Bunu ister eğitim, ister başka bağlamlarda yapmak, dindarlar için günah, diğerleri için ise ayıptır, insanlık suçudur.

Bu niçin böyledir?

Çünkü -tüm diğer canlılar gibi- insan türü de yüksek öğrenilebilirlikle donanımlı olarak dünyaya gelmektedir. Yaşamına yönelik her türlü tehdide ancak öğrenilerek karşı koyabilen bu tür, bu yolla çok *keskin bir öğrenilebilirlik* geliştirmiştir.

Nereden, kimden, nasıl öğreneceği konusunda da -yine atalarından öğrenerek- bir model geliştirmiştir: güven duyduğu kişileri rol modeli alıp, onların sözlerine kulak vererek!

Nasıl ki ceza yasasında “güveni kötüye kullanma” en ağır cürümlerden biriye, kişide güven oluşturup sonra da bunu kendi doğrularını ona ezberletmek için kullanmak, tam olarak güveni kötüye kullanmaktır.

İşte bu nedenle, kıskançlıkla korunması, her tür tehdite karşı uyanık olunması gereken, kişinin algılarının kalıcı olarak değiştirilmesi anlamına gelen “**koşullandırma**girişimleri”dir.

Dindar cumhurbaşkanı değil, dindarlığını -çeşitli yollarla- yaymaya çalışan, makamı nedeniyle sahip bulunduğu yüksek güvenilirliği kullanarak, kendisine güvenenleri dindarlığı konusunda koşullandırmaya kalkması kabul edilemez. Dindarlığını, bu tür bir koşullandırmaya yönelmeden yaşayan bir kişiye ise kim ne diyebilir?

Benzer durum tesettür için de geçerlidir. Dini inançları nedeniyle örtünmek isteyen bir eş, -benzer güvenilirlik nedeniyle- yüksek bir koşullandırıcılığa sahip olduğu için toplum önünde, saklı koşullandırma simgesi olabilecek kıyafet öğelerini kullanmaktan sakınmalıdır.

Dini öğretiler, uyulması gereken kuralları koşullara bağlamıştır, hiç birisi koşulsuz değildir. Namaz kılmak müslümanların uymaları gereken bir kuraldır, koşulu ise sağlığının elverişli olmasıdır. Benzer durumda hacca gitmek de, maddi durumu uygun olanların uyması gereken bir kuraldır.

Bulunduğu konum, başkalarının rol modeli olarak kabul edebileceği durumda olanlar için, bir çeşit zorlama olan koşullandırmadan kaçınabilmek için simgesel kıyafetler kullanmamak pekala mümkündür. Dindarla dinci arasındaki fark budur. Dindar bunu yapabilen, dinci ise bunlara aldırmayan, her yolla ideolojisini yaymaya çalışandır.

Bir de tersini düşünelim!

Hiçbir dini simge taşımayan, ağzından laiklikten başka söz çıkmayan, ama doğrularını koşullandırma yoluyla yaymayı, zorlamayı adet edinmiş bir kimsenin durumu nedir?

Bu kişilere bir ad vermek gerekirse “laikçi” demek yerinde olabilir.

Ortak yan!

Sürpriz gibi gelebilir ama laikçiler ve dinciler aynı kişiler olup sadece kıyafetleri farklıdır; kafalarının içleri ise tamamı tamamına aynıdır. İkisinin de tek amacı vardır: kendi doğrularını başkalarına da benimsetmek ve böylece kendini güvende hissedebileceği bir çevre yaratmak.

Nasıl kurtulunur?

Koşullandırmanın vazgeçilemez olduğunu o kadar çok “laikçi”den ve “dinci”den duydum ki, artık **laik ve dindarların** kendi aralarında dayanışarak bu sosyal tümöre (koşullandırma) karşı ortak mücadele vermesinden başka yol görünmüyor.

Yani çözüm **laik dindarlardadır**.

M. Tınaz Titiz

Yazıya Gelen Yorumlar

1

Dr. Hüseyin Cevri
27 Aralık 2007'de söylemiş

Anlaşılmakta zorlanılan bir çok konuyu hemde yazılı olarak ifade etmeniz nedeniyle teşekkür etmek istedim.

2

yücel congur
09 Ocak 2009'de söylemiş

KOŞULLANMIŞ ZİHİN KENDİNİ İFADE ETME KONUSUNDA ÖZGÜR DEĞİLDİR. FARKEDEN ZİHİN SORULARI KULLANIR. KOŞULLANAN İSE EMANET FİKRE YAPIŞIR, UYGUN OLSUN VEYA OLMASIN.

3

Tarık Erdal
09 Nisan 2009'de söylemiş

İfade edebilmek ne kadar önemli ve güzel bir şey !...
Tabii ifade edebilmek için derin br algılama gerekiyor.
Tınaz bey'e teşekkür ediyorum.
Tarık Erdal